

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

**Державний вищий навчальний заклад
«Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського»**

**III Всеукраїнська науково-практична
конференція**

«ХІМІЯ ПРИРОДНИХ СПОЛУК»

30-31 жовтня 2012 року

Тернопіль
«Укрмедкнига»
2012

сапропелем, виріс на 20 %, а складних ефірів карбонових кислот – на 30 % у порівнянні з контролем.

Таким чином, сапропель та добрива на його основі ефективно впливають не лише на продуктивність, а й на накопичення діючих речовин у кореневищах з коренями валеріани.

БОТАНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ХІМІЧНИЙ СКЛАД ТА ВИКОРИСТАННЯ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ

Мандзій Т.П., Грицик А.Р.

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Сосна звичайна - вічнозелене хвойне дерево, яке досягає висоти до 40 м. Стовбур прямий, кора червонувата, в основі дерева вона набуває темно-бурого забарвлення. У молодих дерев кора пірамідальна, у старих – широка, пухка, молоді пагони голі, зеленуваті. Листки голковидні, жорсткі. Квітки голі, однодомні, зібрані в шишки. Зрілі шишки жовтувато-сірі, матові, при дозріванні насіння розтріскуються. Сосна звичайна поширена майже на всій території лісової зони України. Росте на піщаних, супіщаних, кам'янистих, рідше чорноземних ґрунтах, вапнякових і крейдяних відкладеннях. Лікарською сировиною в сосні звичайній служать бруньки, хвоя та живиця. Бруньки заготовляють взимку та ранньою весною, до початку їх інтенсивного росту, в місцях рубки і проріджування ділянок лісу. Живицю збирають підсочками з тих дерев, які підлягають вирубці в найближчі 15 років. У період рубки соснових лісів можна збирати охоєнні кінці гілок довжиною 15 - 20 см. Бруньки, хвою і гілки зберігають у дерев'яній закритій тарі 2 роки.

Хвоя містить ефірну олію, смолу, аскорбінову кислоту, каротин, дубильні та інші речовини. У ній містяться вітаміни С, К, В₁, Р, мінеральні солі, крохмаль і гіркі речовини. Ефірна олія містить альфа та бета – пінен, силвестрен, лімонен, борнеол, складні ефіри і вільні спирти. Народна медицина пропонує соснові бруньки як засіб при задусі, набряках, цинзі. Препарати з сосни володіють відхаркувальною, сечогінною, протизапальною, відволікаючою, болезаспокійливою дією. Соснові бруньки використовують у вигляді відвару при простудних захворюваннях, запалені дихальних шляхів, бронхів, ревматизмі і шкірних захворюваннях. Для його приготування беруть 10 г бруньок заливають 1 склянкою гарячої води, витримують на киплячій водяній бані 30 хвилин, охолоджують 10 хвилин і проціджують. Приймають по 1/3 склянки 2 - 3 рази на день після їжі. Настій хвої є джерелом вітаміну С.

Враховуючи розповсюдження і проведені нами фітохімічні дослідження перспективними є фармакогностичні дослідження сосни звичайної.

ОСОБЛИВОСТІ ОНТОГЕНЕЗУ І ЗАСТОСУВАННЯ ВОЛОШКИ СИНЬОЇ (*CENTAUREA CYANUS L.*)

Поспелов С.В., Загорюлько С.П.

Полтавська державна аграрна академія

Однією з актуальних проблем у вивченні лікарських рослин є розширення їхнього асортименту із числа дикорослих видів. Саме тому необхідно вести пошук рослин з достатньою сировинною базою, розробляти шляхи раціонального використання сировини, а також створення на їх основі нових лікарських препаратів.

Більш детальне дослідження волошки синьої (*Centaurea cyanus L.*) розпочалося після інтродукційного вивчення, пов'язаного з її лікарськими властивостями. Головною сировиною волошки є трубчасті крайові квітки, відповідно вихід сировини досить низький.

За даними Н.К.Шохіної і А.П.Долгих (2006) у Білорусі за часи СРСР заготовляли лише 1–3 т на рік. Таке становище не могло забезпечити попит на сировину, тим більше, що воно з успіхом експортувалося у Європу. Тому постало питання налагодити плантаційне вирощування волошки.

В онтогенезі волошки синьої виділяють три періоди: латентний – період спокою насіння; прегенеративний (або виргинільний) – від сходів до початку бутонізації; генеративний – починаючи з фази бутонізації і до кінця вегетації (Н.К.Шохіна, А.П.Долгих, 2006). Прегенеративний період розпочинається після сівби насіння, масові сходи (в залежності від погодних умов: температури і вологості) з'являються через 5–7 діб. Виргинільний період порівняно короткий і триває 37–42 доби, а генеративний – 56–58 діб.

Фаза утворення суцвіть, що формуються на рослинах, продовжується від 10 до 14 діб. За 2–3 доби до розпускання починають висуватися скрізь листки обгортки кінчики крайових квіток. Перед цвітінням вони вже до половини висувуються із кошика, вертикально направлені вгору. В день розгортання суцвіття крайові квітки розкриваються і схилиються по сторонах. Одночасно розкриваються перші трубчасті квітки. Квітування, як правило, триває 2–4 доби. Після цього квітки опадають, і кошик залишається закритим на весь період дозрівання насіння. Після дозрівання суцвіття розкривається і насіння за допомогою чубчиків виштовхується із нього. Починаючи з фази цвітіння і до кінця вегетації, на кожній особині зустрічаються суцвіття, які знаходяться у різних фазах розвитку (суцвіття не розкриті, квітучі, у фазі плодоношення). Квітки в одному суцвітті цвітуть 3–5 діб. Невеликі коливання температури і вологості у виргинільний період практично не впливають на фази утворення суцвіть і цвітіння. Фаза плодоношення коливається від 15 до 24 діб.

Дослідниками зазначається, що волошка – чудовий медонос, квітки містять багато нектару. Гектар волошки, за даними, наведеними в огляді В.О.Корольової (1930), може забезпечити 20–25 вуликів і дати подвійний збір меду. Крім того, бджоли збирають з волошки не тільки нектар, а й пилок (пергу). Крім бджіл, суцвіття волошки активно відвідують джмелі, метелики, мухи.

Нектар, що виробляється залозами, у більшості накопичується у лількоподібних крайових квітках і доступний тільки для довгохобіткових комах. Завдяки особливій будові пиляків комахи легко виносять пилок з суцвіть.

Слід зазначити, що в останні роки завдяки мінливості забарвлення суцвіть і габітусу рослин волошка привертає увагу селекціонерів. Виведення декоративних сортів зробило її популярною рослиною для озеленення, що активно розвивається у Польщі, Німеччині, Голландії, Словаччині (Д.К.Гордєєв, 2004). Вже виведені повністю махрові сорти різнокольорової гама: від білих до темно – фіолетових, бордюрні й карликові форми, які можна вирощувати не тільки у відкритому ґрунті, а й як горщикову культуру (Г.Д.Левко, Д.К.Гордєєв, 2004). У такому статусі волошка активно пропагується і просувається в Україні, Росії, інших країнах СНД.

ДОСЛІДЖЕННЯ АНАТОМІЧНОЇ БУДОВИ ПІДЗЕМНИХ ОРГАНІВ *HELIANTHUS TUBEROSUS* L.

Прокоф'єва К. Л., Машталер В. В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Соняшник бульбистий (*Helianthus tuberosus* L.) родини айстрові (Asteraceae) широко культивують в Україні та багатьох країнах світу як технічну, кормову і харчову рослину. Морозостійка невибаглива культура росте на усіх видах ґрунту без використання мінеральних та органічних добрив. Бульби соняшника бульбистого тривалий час зберігають смак і поживну цінність. У народній медицині використовують відвари з трави та бульб для лікування цукрового діабету, атеросклерозу, захворювань шлунково-